

писани на гръцки езикъ, защото тогава (първата половина на IX в.) българитѣ не бѣха се сдобили още съ своя азбука. Надписитѣ произхождатъ отъ времето на Крума, Омуртага и Маламира и могатъ да се раздѣлятъ по съдържание на 4 групи: 1) надгробни възпоминателни колони, които князетѣ издигали въ паметъ на своитѣ загинали воеводи; 2) Надписи съ военно съдържание, въ които сж отбелязани военнитѣ подвизи на князетѣ, въоръжението и превзетитѣ градове; 3) Международни договори и 4) Надписи, въ които се говори за вътрешната мирна дейностъ на князетѣ и за тѣхната строителна политика.

Отъ всички тѣзи паметници ние научаваме, че князетѣ почитали извънредно много своитѣ загинали воеводи и че границитѣ на България достигали чакъ до р. Днѣпъръ (Русия) и р. Тиса (Унгария). Тѣ ни казватъ, кои градове превзели българитѣ, какви мирни договори сключили съ гърцитѣ, какви пътища, мостове и водопроводи построили князетѣ и какъ украсили столицитѣ си Плиска и Преславъ.

По такъвъ начинъ археологията възкреси духа на загиналитѣ паметници. Това, което до вчера стоеше като мъртва развалина или нѣмъ надписъ, днесъ живѣе. Мъртвиятъ паметникъ имавъ ече свой езикъ, който ни обяснява неговата история, назначение и смисълъ.

Но този новъ езикъ на паметниците ни казва и нѣщо друго:

— Народътъ, който е могълъ да издигне такива градове, да изгради такива великолепни дворци и църкви, не може да бжде дивъ народъ! Не може да бжде варварски онзи народъ, който знае да строи водопроводи и бани, военни крепости и мостове; който знае да изписва своитѣ храмове и палати съ най-чудесни образи и който търси да увѣковѣчи паметта на своитѣ починали синове съ великолепни паметници и трогателни надписи.

А паметници, които говорятъ така за нашето минало, трѣбва да бждатъ светиня за насъ. Ние трѣбва да ги издиримъ, проучимъ и запазимъ за вѣчни времена.

Колонa съ надписъ, разкопана при с. Чаталаръ (сега Крумово), Шуменско.